

İlk Adım “Olan” a Uyum Sağlamaktır

Milletlerin devlet kurmadığı, devletlerin millet inşa ettiği gerçeği ışığında kendi milletimizin ulus-devlet sürecinde nasıl şekillendirildiğini, Benedict Anderson'ın milliyetçilik araştırmalarına yeni bir soluk getiren ifadesiyle, bu “hayali cemaat”ın nasıl ete-kemiğe бүрүндүрүldüğünü yakından incelemek şüphesiz toplumumuz gündeminde öncelikli yerini çeyrek asırdır koruyan bir sorunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Diğer bir ifadeyle Türk ulus-devletinin inşa aşamalarını ve bu süreçte yaratılan kavramları anlamadan ve sorgulamadan diğer pek çok sorunumuz gibi Kürt meselesini de kavrayabilmek mümkün değildir.

Zikrettiğimiz süreç incelenirken, Türk ulus-devleti kurucularının benzer girişimlere nazaran ciddi avan-

M. SÜKRÜ HANIOĞLU

Princeton Üniversitesi Yakın Doğu Araştırmaları Bölüm Başkanı

taajlara sahip olduğu gerçeğinin altı çizilmelidir. Milliyetçi çatışmaların hızla yoğunluk kazandığı bir çok uluslu imparatorluğun temel unsurunun kendisini merkeze koyan bir Osmanlıcılığa yönelmiş olması, bu unsurun “milli” tarihinin yeniden yaratılması çalışmalarının önemli yol kat etmiş bulunması benzeri gelişmeler Cumhuriyet kurucularının işini, Hint

Müslümanların bir bölümünden “Pakistan” milleti,

Vilâyet-i Selâse Slavlarından “Makedon” milleti ya-

ratmaya çalışan devlet adamı ve entelektüellerine ya da

“Ürdün” ve “Irak” milletleri inşa etme vazifesini

üstlenen Haşimi ailesi mensuplarından daha kolay

kılmaktaydı. Ancak tüm bu avantajlarına karşın, bu

ete-kemiğe бүрүндүрүme sürecinin sancısız olduğu,

dönüşümün sorunsuz bir şekilde gerçekleştirildiği dü-

şünülmemelidir.

Her ulus-devlet kuruluşunda olduğu gibi, Türkiye

Cumhuriyeti'nin tesisi sırasında da bir millet tanıımı

yapılmış, bu milletin tarihi yeniden yorumlanmış ve

mensuplarının hangi özelliklere sahip olmalarının ge-

rekli olduğu ideolojik kavramsallaştırmalar ve yasal

metinler aracılığıyla topluma kabul ettirilmeye çalışıl-

mıştır. Türk ulus-devleti kurucuları bunu yaparken

yarattıkları “millet”in temel nitelikleri konusunda “ol-

ması gereken”e fazlasıyla ağırlık veren bir yaklaşımı

benimsemişlerdir. Bu liderler, dönemin Avrupa'sı'nda

yaygın kabul gören ırkı antropoloji, milliyetçi tarih ve

dil tezlerinden etkilenecek inşa ettikleri bu “olması ge-

reken”in “olan” ile uyumsuzluğunu ise ciddi bir me-

sele olmadığı, bunun kapsayıcılık yardımıyla süreç

içinde halledileceğini düşünmüşlerdir. İlginçtir ki,

kapsayıcı bir Osmanlı kimliğinin, bir Osmanlı milleti

yaratılması alanında ne denli başarısız olduğunu biz-

zat kendi hayat tecrübeleriyle öğrenen ulus-devlet ku-

rucuları, buna ilâveten geliştirdikleri “olan”ın aslında

“olmaması gerektiği” teziyle sorunu daha da çetrefil

hale getirmişlerdir.

Ulus-Devletini sadece “olması gereken” tasarı-

mındaki ideolojik kavramsallaştırmalarla inşa eden

bir toplumun uzun süre temel sorunların varlığını red-

detmesi tesadüfî değildir. Cumhuriyeti sadece Türk-

lerden oluşan, Türk Tarih Tezi ve dönemin lise

müfredatında sıklıkla atıfta bulunulan ırkı parametre-

ler ve kafatası yapılarıyla tanımlanan bir halkın kur-

duğu var sayıldığında, bu tanımla çelişen gerçekler

buunulla uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Dolay-

ısıyla ilerleyen dönemlerde kardı yürürken çıkartılan

seslere affen adlandırıldığı ileri sürülen, gerçekte top-

lunun çoğunluğundan farklı bir dili bulunmadığının

farkında dahi olmadığı var sayılan topluluklar tahay-

yül etmeye ulaşan tezler geliştirilmesinin nedeni de

budur. Bu ise aslında toplumsal gerçekliğin idrak

alanında yaşanan bir zaafatın ziyade ideolojik bağ-

lamda sadece “olması gereken”e dayandırılmış bir

ulus-devlet kavramsallaştırmasının ürünüdür.

Ancak, bu kavramsallaştırma ideolojik ile kura-

sal bağlamda sağladığı rahatlığa karşın, uygulamada

gittikçe çetrefilleşen sorunları beraberinde getirmiştir.

Bu sorunlar ise zannedildiğinin tersine yok var sayıla-

rak ve saydınlarak halledilememiştir. Türkiye’de sa-

dece Türklerin var olması gerektiği temeline dayalı

siyaset, sorunu çözmediği gibi, merkezî maksimalist

taleplerle ortaya çıkan radikal milliyetçi toplum un-

surlarıyla muhatap olma zorunda bırakmıştır. Hal-

buki bunun yerine siyasetler, tanımlar ve kavramlar

gerçekte olana uyumlu hale getirilebilseydi, talepler

belli bir düzeyde karşılanabilseydi sonuçlar hiç şü-

phesiz farklı olurdu. Tıpkı Ermeni toplumu adına mak-

simalist Daşnaksutyun ile muhatap olma

durumunda kalan Osmanlı merkezi gibi, Ankara da

karda yürürken çıkartılan seslere affen isimlendirilen,

özgün dili olmayan topluluklar benzeri tezler netice-

sinde Kürt toplumu içindeki en radikal, maksimalist

gruplarla muhatap olmak zorunda kalmıştır.

Sorunun çözümünde atılacak ilk adım tanım,

temel kavram ve siyasetleri “olan”la uyumlu hale ge-

terecek yeni bir tasavvurun geliştirilmesidir. “Açılım”

olarak adlandırılan siyasetlerin doğurduğu tepkiler,

uzun yıllar boyunca “olması gereken” ideal durum

arında her türlü gerçekliği reddeden bir ideolojikle

yoğrulan bir toplumun “olan”ın varlığını kabul etme-

sini dahi ne denli zor olduğu göstermiştir. Tabii

“olan” ile uyumlu bir tasavvur geliştirilmesinin soru-

nun halinde bir “gümüş kurşun” işlevi göreceğini dü-

şünülmekte de fazla anlamlı değildir. Bu Türk

milliyetçiliği ile neredeyse eşzamanlı olarak ortaya

çıkan bir öncül (proto) milliyetçiliği takiben şekillenip,

süreç içinde gelişimini tamamlayarak, kendi tasavvu-

runu yaratan ve kendisini bu tasavvurun sözcüsü ola-

rak gören bir akım ile uzlaşması çabasının sadece

başlangıcı olacaktır. Bunun ne denli zor olduğunu

vurgulamak ise pek tabii gereksizdir.

2009’un nisan ayında ABD Başkanı Barack Obama ilk ikili kuta-aşın seyahatini Türkiye’ye yapınca, çalkantılı geçen oğul Bush döneminden sonra Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni ve olumlu aşamaya girileceği beklentisi oluştu. Aradan geçen 1.5 yılda Washing-ton-Ankara ilişkilerinde beklentilerin aksi yönde işaretler çoğaldı. Dış poli-tika tarzları birçok açıdan benzeşen Erdoğan-Obama döneminde neden bu tür sorunlar yaşanıyor? “Model Ortaklık” hedefiyle başlayan ilişkilerde neden negatif gidişat var?

Bu soruların Türk-Amerikan ilişkileriyle ilgilenen neredeyse herkes tarafından dile getiriliyor olması, ilişkilerde birtakım sorunların olduğunu işaretli. Bu konuda herkes hemfikir. Sorunun ne olduğu konusunda ise tespitler muhtelif. **Sorunu tespit etmek için ilk yapılması gereken, ilişkilerin neden iyi gitmediği sorusu ile bu soruya verilen cevabı birbirinden ayırmak olmalı.** Zira ilki, durum tespitini içerirken, ikincisi siyasi bir pozisyondan kaynaklanan çözüm teklifidir. Şu anda yaşanan sorun ya da sorunların anlaşılmasının nedenlerinden biri de, durum tespiti yapılanın kendi çözüm önerilerini de analizin parçası haline getimeleri ve bu çözüm önerilerine de siyaset yapıcılarının itibar etmemesidir.

O halde analizi mümkün olduğunca durum tespiti düzeyinde tutmak çok daha faydalı olacaktır. İlişkilerin neden iyi olmadığı konusunda çeşitli cevaplar mevcut. Ancak bu cevaplar neden-sonuç ilişkilerini karıştırmaktan ya da olanla-olması gerekeni ayıramaktan kaynaklanan zaaflardan muzdarip. Bu nedenle ben kendi cevabımı vermeden önce, verilen cevapların ne olduğundan çok, cevapları sınıflandırmaya çalışacağım. Buna göre verilen cevapları üçe ayırabiliriz: 1. Sorunları sapırtarak temennilerini gerçeklik haline getirmeye çalışanlar, 2. Sorunları psikolojik baskıya çevirerek siyasi kazanç

elde etmek isteyenler, 3. Sorunları soğukkanlı bir şekilde tespit etmeye çalışanlar...

Temennilerini gerçek olarak sunanlar

Washington’daki birtakım çevrelerin tek gündemi ilişkilerin kötü gitmesi. Bu kesimin hesabı son derece basit: **Türkiye’nin İsrail konusundaki tavrını hükümet tavrı olarak gören bu kesimler, İsrail’i dokunulmaz ve hatasız görerék, Türkiye’de**

SETA Washington Direktörü

Türkiye iç siyasetinde hükümete karşı muhalefetin mevzi kazanabileceğini hesaplıyor. Adeta meşhur “çelişkiler keskinleşsin” şeklinde ifade edilebilecek bir negatif propaganda sarmalına giren bu kesimin gözü başka bir şey görmüyor. Ancak bu noktada dikkatli olmakta fayda var. Zira bu çevrelerin uzun zamandır dile getirdiği, ilk zamanlar saçma görünen birtakım argümanlar, yaşanan sorunlardan dolayı algıyı dönüştürmeyi başararak sahadaki durum haline de geliyor. Bir başka deyişle, bu çevrelerin temennileri, uzun süren çaba ve orantısız güçleri sayesinde Washington’da oldukça yaygınlık kazandı. Halen düşünce kuruluşları, alt düzey memur ve diplomatlar, konuyu yakından bilmeyenler ve medya çevrelerinde yankı bulan bu yaklaşım, özellikle de Kongre aracılığıyla yönetim üzerinde de baskı oluşturmaya başladı.

Siyasa yapımcılar

İkinci pozisyon biraz daha karışık: Buraya genelde orta ve orta üst kesime dahil olan diplomat ve yöneticiler ile karar vericileri katabiliriz. Aslında bu kesim, en kritik

kesim sayılabilir. Bu kesimin iç içe geçmiş iki sorusu var: 1. Türkiye nereye gidiyor? 2. İşlenen talepleri elde etmek için Türkiye ile nasıl bir ilişki kurmak gerekir? Son zamanlarda medyada da yer alan Türkiye temalı toplantılar büyük oranda bu sorulara cevap verme amaçlı olarak düzenleniyor. Bu kesimler henüz karar verme noktasına gelmedi. Ancak bu kişilerin Türkiye ile ilgili soru sormaları başlı başına ilişkilerde yaşanan sorunun göstergesi olarak görülebilir. Somut sorunlara somut çözüm peşindeki bu kesim-

lerin ideolojik argümanlarla kaybedecek zamanı olmadığını göz önünde bulundurursak, bu soruları sormaları bile kayda değer. Yine tam da bu nedenden dolayı bu soruları sormalarının da ikili bir anlamı olduğunu akıldan tutmakta fayda var: **Bir yandan yeni Türkiye’den ihtiyaç duyduklarını nasıl alabileceklarini, Türkiye ile nasıl pazarlık edebileceklerini anlamaya çalışıyorlar. Öte yandan, bu soruları ve Türkiye ile ilişkilerin çok da iyi gitmediğini sızdırarak, psikolojik baskı oluşturup, bu pazarlık ellerini güçlendirmeye çalışıyorlar.**

Soğukkanlı analistler

Son grupta ise sorunları soğukkanlı şekilde takip eden, kendi adına ideolojik hesabı olmayan, konuya nesnel yaklaşmaya çalışan tecrübeli analist ve siyasi gözlemciler var. Ne Türkiye ile doğrudan sorunu olan ne de karar alma ve siyasa yapma baskısı taşımayan bu kesimler konuyu anlamaya çalışıyor. Bu kesimlerin konuya yaklaşımı temennilerden ve ideolojik önyargılardan öte somut analizlere dayanıyor. **Bu yaklaşıma göre de Türk-Amerikan ilişkileri ciddi sorunlarla karşı karşıya. Buna karşın sorunun kaynağı Türkiye’nin siyasi ya da ideolojik eksen kayması değil. Bu kesimler sorunları net ve somut bir şekilde tespit ederek, somut sorunla-**

‘Hayır’cı sahil şeridinin siyasal dinamikleri

12 Eylül referandumunda Edime’den Mersin’e uzanan Kıyı Batı Türkiye’de yerleşik seçmenlerin tercihlerinin sandıktan “hayır” ağırlıklı çıkması, toplumun farklı kesimlerinde ilgi uyandırdı. Sözü edilen coğrafyada referandum vesilesiyle beyan edilen seçmen iradesini kimileri AK Parti’ye karşı direnişin sembolik ilanı şeklinde değerlendirenler, bazıları olguyu “hayat tarzları”nın farklılaşmasına dayalı bir sosyo-kültürel dışavurum olarak düşünüyor. Seçmenin Anayasa değişikliklerini olumlamayan tercihlerini, AK Parti’nin ekonomi politikalarına karşı oluşan tepki bağlamında sınıfsal bir karşı duruş olarak nitelendirenler de oldu.

AK Parti’nin başını çektiği “evet”çi kanadın yüzde 58’lik gücü ile yüzde 42’lik “hayır”cı kanat ve Güneydoğu’daki boykotların sosyolojik tercümesi birlikte düşünüldüğünde, referandum haritasında belirginleşen Türkiye siyasetinin üç tarzı ya da hali olarak okunabilecek mevzilerle karşı karşıyayız. Bu mevzilerin tarihsel arka planı aslında 3 Kasım 2002 seçimlerine kadar uzanmaktadır. **3 Kasım sonuçlarına ilişkin hafızamızı tazeleyecek olursak, “hayır”cı kanattaki partilere yönelik en fazla seçmen desteği Ege ve Akdeniz bölgelerinden gelirken, AK Parti oyları Doğu ve Güneydoğu hariç Ege bölgesinde en düşük düzeyde kalmıştır.** Bu partinin oyları 22 Temmuz 2007 seçimlerinde Ege ve Akdeniz’de artsa da, “hayır”cı kanattaki partilerin toplam oyları sadece bu iki bölgede AK Parti oylarından fazlaydı. 2002 seçimleriyle başlayıp 2007’de devam eden, 12 Eylül’de varsayımsal olarak seçmenlerin önemli bir kısmının partilerinin işaret ettiği yönde tercihte bulunduğunu kabul edersek, seçmen tercihleri bağlamında 3 Kasım’dan 12 Eylül’e istikrarlı siyasi mevziler şeklinde

bir örüntünün yerleşik hale geldiğini söylemek yanlış olmaz.

Kıyı Batı Türkiye’de “hayır”cı ve “evet”çi seçmenin sosyolojisi

Kıyı Batı Türkiye’nin “hayır”cı illerindeki seçmenlerin 2007’deki parti tercihleriyle, 12 Eylül’deki tercihlerini korelasyon ve regresyon analizine tabi tuttuğumuz ve meslektaşlarımız Gülgün Tosun, Betül Aydoğan ile yaptığımız çalışmada elde edilen en net bulgu; **AK Parti oylarıyla “evet” oyları arasında pozitif ve istatistikî açıdan anlamlı olan ilişkisinin, CHP oylarıyla “hayır” oyları arasındaki pozitif ve istatistikî açıdan anlamlı ilişkiden daha güçlü olmasıdır.** Bunun anlamı; AK Parti’nin kıyı batıda seçmenini kendi isteği doğrultusunda sandığa çekmede CHP’ye nazaran daha başarılı olduğudur. Bu tabloya karşın, “evet” oylarının “hayır” oylarının gerisinde kalması, AK Parti’nin diğer parti seçmenlerine nüfuz edememesindendir. Nitekim 2007 DP, GP oylarıyla “hayır” oyları arasında istatistikî olarak pozitif, güçlü korelasyonun bulunması bunun kanıtı olarak okunabilir.

Tercihlerin ekonomi-politiğini anlayabilmek için, DPT’nin 2003 tarihli İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması’nda kullandığı bazı ekonomik göstergelerden yararlanarak, iller bazında referandumdaki tercihlerle ilişkisine de baktık. Gösterge değerleri “evet”, “hayır” oylarıyla ilişkilendirildiğinde, istatistikî olarak pozitif, anlamlı tek ilişki, “evet” oylarıyla yeşil karta sahip nüfus arasında bulunmuştur. Bu bulgu, AK Parti’nin toplumun en yoksul kesimini kendi politikalarına destek verme yönünde seferber ettiğini, bu anlamda sosyolojik temelinde kıyı Batı Türkiye’de yoksulların

önemli bir ağırlığının olduğunu düşündürüyor. Ali Yaşar Sarıbay’ın ülke geneli için ifade ettiği, AK Parti’nin çevrede yükselen sermaye birikimini sosyolojik olarak gayrimişru gözükmekten kurtarıp temsil eder-

ken, diğer yandan aynı birikimin sonucu olarak algılanabilecek fakirleşmeyi “sosyal liberalizm” denebilecek bir anlayışla alternatif siyasi arayışlara yönelmesinin önünü kesmediği şeklindeki düşüncesine bu nedenle katılmamak mümkün değil. Fakat aynı kıyı batı Türkiye’de kırsal kesim ve yoksul mahallerden kent merkezlerine doğru giddikçe “Hayır” oylarının fazlalığı ne ile açıklanabilir?

Kıyı Batı Türkiye’de “hayır”ları anlamak

Oy verme davranışını açıklamada kullanılan geleneksel yaklaşımlar (sosyolojik, sosyo-psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı) halen revaçta olsa da, batı toplumlarında bu yaklaşımlara yeni kavramları (“hayat tarzı”, “psiko-sosyal mesafe”, “kapatma ihtiyacı” gibi) dahil ederek, olanı anlama çabası yaygınlaşıyor.

Bugün Türkiye’de sosyo-ekonomik yapıdaki hızlı değişime bağlı olarak hayat tarzları çoğulculaşmaktadır. Eğlence kültüründen, giyim kuşama kadar uzanan bu çoğulculuşma doğaldır ki siyasette de yansımaları bulunmaktadır. Her şeye rağmen, Kıyı Batı Türkiye’deki “hayır” oylarını hayat tarzları değişkeni üzerinden anlamaya çalışmak için çok sayıda veriye ihtiyaç var. Nitekim İzmir örneğinden yola çıkarak, “hayır” oylarının çok yüksek olduğu Karşıyaka sahilinde yerleşik seçmenlerin hayat tarzlarıyla, kırsaldaki Ödemiş, Beydağ seçmeninin “hayır” oylarını hangi hayat tarzlarının kesimi ya da ortaklığı üzerinden anlayabiliriz, şeklindeki bir soruya yanıt bulmak kolay değil.

Bu çerçevede, **muhafazakâr demokrat kimlik iddiasıyla kendi geleneğini dönüştürerek kurumsallaşan AK Parti’ye karşı, Kıyı Batı Türkiye’de seçmenin inşa ettiği negatif algıya dikkat çekmek gerekir.** Söz konusu al-

rın neden ortaya çıktığını anlamaya, sorunları ve nedenlerini alt alta yazarak, çözümün ne olabileceğini tespit etmeye çalışıyor. Bu yaklaşımın önemini şöyle tespit etmek mümkün: Eğer sorunların kaynağı ideolojik olarak görülürse, çözümü de ideolojik olarak tanımlamak gerekir. Somut sorunların somut çözümleri ne olabilir diye sorulursa o zaman bu ideolojik düzey aşarak, alternatif ve yaratıcı çözüm önerileri üzerinde çalışılabilir.

Ne yapmalı?

Şu anda Washington’dan bakan ya da Washington’a bakanların, karşılama çıkan analizleri biraz da bu gözle değerlendirmesi gerekir. Bu üç yaklaşımın ortak olduğu tek bir nokta var: İlişkilerdeki sorun. İlişkilerde sorun olduğunu tespit etmekle, bu sorunun kaynağını tespit etmek farklı olduğu gibi, çözüm önerileri de farklı olacaktır. Türkiye’de başlı başına kabul görmemesi; Washington’un Türkiye’nin özellikli iddialarını abartılı bularak kendi lehine olan eski ilişkisini sürdürmek istemesi; Türkiye’nin diplomaside alışılmadık ölçüde açık bir dil kullanarak muhataplarının da böyle davranacağını varsaymasından kaynaklanan karşılıklı iletişim sorunları; Türkiye’nin “değer eksikliği pragmatizm” şeklinde özetlenebilecek dış politikasının temelinde yer alan “dış politikada tutarlılık ve güvenilirlik vurgusunun Washington’da yankı bulmaması; Türkiye’nin İsrail ve İran konusundaki tavrının, asimetrik iletişim dezavantajının da etkisiyle ideolojik ivme kazanarak ikili ilişkilerde gölge düşürmesi. **İlişkilerdeki sorunun aşılması için, Türkiye’nin de ABD ile ilişkilerin nereye gittiğini acilen ve açıkça tartışması gerekiyor. Bu tartışma somut analiz ve bilgilere dayanıp, kamusal bir şekilde yapılmadığı sürece ideolojik yaklaşımlar tartışmayı belirlemeye devam edecek.**

arasında oluşan “psiko-sosyal mesafe”, kanımızca sandıktan “hayır” oylarının yüksek çıkmasına neden olmuştur.

Bu algıyı anlayabilmek için, sosyal psikolog Kruglanski’nin “kapatma ihtiyacı” (need for closure) kavramını referans alabiliriz. Yazar kavramı, bireyin belirsizlik ve karşılıklıktan kaçma amacıyla bir konuda karara varma ihtiyacı olarak tanımlıyor. Kapatma ihtiyacı yüksek olan bireylerin bu tutumlarının temeli, bir parçası oldukları grubun/toplumun/topluluğun şartlarını iyi bilip benimsemiş olmaları ve dışından gelecek herhangi bir değişikliğe, var olan uyumu bozacak potansiyel tehlike olarak yaklaşmalarına dayanmaktadır. Kapatma ihtiyacı yüksek olan bireyler, istikrar, uyum ve statükonun korunmasına önem verirler.

Daha milliyetçi, çoğulculuğa ve çok kültürlülüğe daha kapalı olan bu bireyler, içinde yaşadıkları grup ya da toplulukla ortak değerleri paylaşır, ortak kültürü yaşarlar, fakat bu değerleri paylaşmayan kişilerin mevcut düzenin uyumunu bozma ihtimalleri, kapatma ihtiyacı yüksek olan bireylerin endişe ve korkularını tetikler. Bu durum, onların daha ön yargılı olmalarına yol açar. Batı Avrupa’da yürütülen araştırmalar kapatma ihtiyacı yüksek olan, üstelik sağ partilere oy veren seçmenlerin daha az bilgiye başvurarak siyasi tercihlerde bulunduğunu göstermiştir. Mevcut tablo itibarıyla, ülkemizde sağ/sol seçmenler bağlamında bu durumun tersine işleyebileceğini düşünmek için sayısız neden olduğunu belirtelim.

Türkiye’nin kıyı batı kesiminde son yıllarda yükselen tepkici milliyetçiliğe karşılık, farklılıklara tolerans süratle düşmektedir. Edime’den İzmir’e, Mersin’e yakın geçmişte sayısız deneyimler yaşad. Kanımızca çoğu olayın ardında, bireyin öteki olarak tanımladığı kesimlere karşı kolaycılığa kaçarak kendini kapatmasının önemli payı var. **Kıyı Batı’dan gelen “hayır” oylarını, AK Parti’ye karşı kendini kapatan seçmenin siyasi refleksi olarak okumak ve bunun nedenleri üzerinde durmak, partinin adı geçen mevzideki geleceği açısından önemlidir.**